

Omstilling av matsystemet: Støtte Plant-Based Universities-kampanjen i Norge

Omstilling av matsystemet

Å introdusere et plantebasert matsystem vil senke drivhusgasser fra landbruket med 61 prosent i høyinntektsland (Sun, 2022). Nesten halvparten av verdens beboelige områder er brukt til landbruk. 80 prosent er brukt til husdyrproduksjon, som står for bare 18 prosent av kalorier og 37 prosent av protein (Ritchie, 2019). Et plantebasert matsystem vil kunne senke arealbruk (Ritchie, 2021). Det er areal som kan tilbakeføres til natur og dermed fange like mye karbondioksid som utslipp fra fossilt brensel hvert år (Searchinger, 2018).

Ifølge den oppdaterte versjonen av EAT-Lancet rapporten som kom ut i starten av oktober er matsystemet viktigste årsak til overtreddelse i 5 av 6 store planetære vippepunkter (av totalt 9). Matsystemet står for minst 30 prosent av drivhusgasser. Det er med andre ord store fordeler med å rigge om matsystemet til med naturbaserte løsninger med mindre intensiv husdyrproduksjon og mer plantekost.

Norsk kontekst

Framtiden i våre hender jobber for å doble produksjonen av frukt og grønt. Vi mener dette må skje parallelt med en kostholdsending der befolkningen begynner å spise i tråd med kostrådernes anbefalinger.

Dyrket mark er i Norge en knapp ressurs, og måten vi bruker den på i dag, er ikke effektiv verken når det gjelder matberedskap eller bærekraft. I dag er 3 prosent av Norges landareal dyrket mark. 90 prosent av dette dyrkbare landarealet går i praksis til å dyrke dyrefôr, som blir omsatt til kjøtt, melk eller egg (Regjeringen, 2025). En rapport fra NIBIO, norsk institutt for bioøkonomi, bekrefter denne skjeve fordelingen, der dyrefôrproduksjon dominerer til fordel for grøntproduksjon. Av en gjennomsnittlig årlig produksjon på litt over 1 million tonn, brukes omtrent 80 % i fôr til dyr (Nibio,

Kommentert [TO1]: Dette er en litt rar setning - skal vi vurdere å via styret gjøre en redaksjonell endring?

Kommentert [EJ2R1]: Nei, det synes jeg ikke. Det ble stemt over setningen alene med stort flertall og jeg synes setningen gir mening.

Kommentert [TO3R1]: Ja, det ble stemt over, men det ble samtidig gitt styret fullmakt til å foreta redaksjonelle endringer, og jeg synes denne skurrer.

2024, s. 7). Framtiden i våre hendes [rapport](#) om forbruksbaserte utslipp fra 2024 viser at overgang til mer plantebasert kosthold er det mest effektive klimatiltaket. Miljødirektoratet har også regnet på at å spise i tråd med kostrådene blant det mest effektive vi kan gjøre for å kutte utslipp på kort sikt.

En bærekraftig omstilling av matsystemet i Norge innebærer overgang til mindre, men bedre kjøtt i tråd med anbefalingene i kostrådene.

Hvorfor universiteter og høyskoler?

Handlingene til universiteter og høyskoler påvirker samfunnet ellers. Det er også utdanningsinstitusjonene hvor vi får mye av vitenskapen som gir oss forståelsen av klima- og naturkrisene vi er i.

Universiteter og høyskoler utdanner også fremtidens ledere, og har vært viktige steder for sosial rettferdighet opp gjennom historien.

Dermed er det rimelig at universitetet følger nettopp denne forskningen selv. Hvis ikke forskningsinstitusjonene kan gå foran som et eksempel, hvem skal da?

Plant Based Universities

Plant-Based Universities (PBU) er en internasjonal studentbevegelse som oppfordrer universiteter og studentsamskipnader til å ta i bruk fullstendig plantebasert matservering. Kampanjen startet sent i 2021, som et svar på klima- og naturkrisene. Mange av studentteamene har initiert avstemninger i studentting eller andre former for studentdemokrati, og har per april 2025 vært vellykkede ved 24 universiteter, inkludert Uppsala Universitetet i Sverige og Graz i Østerrike. Det drives aktive kampanjer ved over 60 universiteter over hele Europa, drevet av studentteam på campusene deres, og som er forventet å fortsette å vokse (PBU, 2025). På Graz er begge kantine på universitetet nå 100% plantebaserte.

PBU-studentteamet i Trondheim - PBU NTNU - startet opp i februar 2025. Studentteamet er aktive, og har per oktober 2025 samlet inn om lag 700 underskrifter fra studenter, ansatte og andre personer tilkoblet universitetet, til støtte for sitt krav om 100% plantebasert.

PBU NTNU sitt videre mål er å samle bred støtte hos studentene og få gjennomslag i studentdemokratiet. Deretter ønsker de å jobbe inn mot ledelsen av universitetene og studentsamskipnadene, eller andre, som styrer kantinene og mat på interne arrangementer fra universitetet.

På forsommeren i år kom en gledelig nyhet fra NMBU; I samarbeid med Grønn Framtid, vedtok studentsamskipnaden SiÅs at minst 50 prosent av rettene i deres kantiner skal bli plantebaserte! NMBU viser dermed vei fremover for resten av de norske universitetene - mot et bærekraftig mattilbud.

Mer plantebasert mat vil ...

- ... redusere universitetets karbonavtrykk fra dag 1
- ... skape økt bevissthet rundt bærekraftige livsstiler blant ansatte, studenter, og gjester, og potensielt starte en dominoeffekt: Nyheten vil spre seg utenfor universitetet og etablere universitetet som en ledende aktør i å adressere klimakrisen og lede vei for andre universitetet, bedrifter, og individer etter som ingen andre universiteter enda har adoptert en slik policy
- ... øke etterspørselen etter plantebasert mat ved å endre sine innkjøpsmønstre, og dermed gi insentiver til utviklingen av mer god, smakfull og rimelig plantebasert mat, slik at det blir lettere å velge plantebasert på et generelt plan i samfunnet ellers
- ... være inkluderende, ettersom det unngår mange av de vanligste allergiene og intoleransene, slik som egg, skalldyr, og laktose. Det er også mer egnet for personer med ulike dietter grunnet religiøse eller etiske overbevisninger
- ... gjøre universitetet mer attraktivt som studiested og arbeidsplass for miljøbevisste studenter og ansatte

Framtiden i våre hender støtter:

- Plant-Based Universities sitt arbeid med mer plantebasert mat i universitetenes kantiner og servering på interne arrangementer

Referanser

Ritchie, H. (2021) "If the world adopted a plant-based diet, we would reduce global agricultural land use from 4 to 1 billion hectares" Published online at OurWorldinData.org. Retrieved from: 'https://ourworldindata.org/land-use-diets' [Online Resource]

Ritchie, H. & Roser, M. (2019) "Half of the world's habitable land is used for agriculture" Published online at OurWorldinData.org. Retrieved from: 'https://ourworldindata.org/global-land-for-agriculture' [Online Resource]

Plant-Based Universities. (2025). *About Plant-Based Universities*.
<https://plantbaseduniversities.org/about>

Searchinger, T. D. 'Assessing the efficiency of changes in land use for mitigating climate change', *Nature*, 564 (2018), pp 249–253.

Sun, Z., Scherer, L., Tukker, A. *et al.* Dietary change in high-income nations alone can lead to substantial double climate dividend. *Nat Food* 3, 29–37 (2022).
<https://doi.org/10.1038/s43016-021-00431-5>

Berg, K. & Bjerke, K. (2024). Norwegian Agriculture Status and Trends 2024. NIBIO.
https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/bitstream/handle/11250/3154447/NIBIO_POP_2024_10_30.pdf?sequence=1

Grønn Framtid. (2025). *Om Grønn Framtid*. <https://gronn-framtid.no/om-oss/>

Grønn Framtid. (2025, 11. juni). *Minst halvparten av rettene blir plantebaserte på NMBU*. <https://gronn-framtid.no/2025/06/11/minst-halvparten-av-rettene-blir-plantebaserte-pa-nmbu/>

Regjeringen. (2025, 10. september). *Jordvern*.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/landbrukseiendommer/innsikt/jordvern/jordvern/id2009556/>